

**L'ENSENYAMENT DEL DRET,
PER ANTONI BORREL I SOLER**

per

JOSEP M.^a PI-SUÑER



Tota la vida m'ha agradat la funció del professor. En acabar la carrera ja vaig fer oposicions per a ésser-ho a l'Escola de Funcionaris d'Administració Local. Amb el temps em va plaure molt la Universitat, car mai no podem oblidar que hi visquèrem la vida d'estudiant, i vaig aconseguir, no sense algunes dificultats, d'ésser-ne professor auxiliar.

Més tard vaig tenir encàrrecs de càtedra i, finalment, vaig fer oposicions a la de Dret administratiu, que vaig tenir la sort de guanyar. Al·ludeixo a la sort perquè les oposicions són sempre una capsa tancada: mil circumstàncies poden influir en el resultat, falaguer o advers.

Le circumstància d'haver-me trobat, doncs, tota la vida entre estudiants fa que jo conegui molt bé el que aquests pensen i, alhora, el que pensen i fan els professors, bé que algunes vegades aquests fan coses que no pensen i, pitjor encara, en algunes circumstàncies, pensen coses que no fan.

Jo he estimat sempre que el Dret és una ciència de caràcter pràctic, i que les coses no poden ésser arranjades a cops de llibre. I si això ho crec de gairebé totes les disciplines, no em cal dir fins a quin grau altíssim arriba la meva convicció, si es tracta de matèries com la meva, tan pràctica, que és el Dret administratiu, i d'altres, tan extraordinàriament pràctiques també, com és el Dret civil. Aquest ve lligat a la vida humana. L'existència dins la família, el nostre moviment en la societat contractant i desfent pactes, i el problema de la situació dels béns del desaparegut, provoquen una gran quantitat de problemes que no poden separar-se de l'existència quotidiana.

Tot allò que sigui, per tant, donar a aquesta mena d'estudis un to de tipus exclusivament doctrinari és perdre el temps. Els alumnes volen una altra cosa. I el que volen els alumnes no ho podem perdre de vista, perquè

si hom oblidia llur criteri, el que succeeix és que els alumnes no segueixen el professor, no es fixen en allò que diu, i, si poden, deixen de veure'l a base del fàcil sistema de no acudir a classe.

Els europeus tendim molt a donar caràcter de doctrina a les coses. Som els hereus d'unes figures molt llunyanes que han rendit llur homenatge a les idees. Per això jo he dit algunes vegades que Europa és el continent de la intel·ligència. Aquest deixar-se anar damunt l'ona canviant i, a la vegada, fugitiva, del pensament, que es fa i es desfà com els núvols i ens dóna la delitosa sensació de surar, sense tenir el peu damunt d'una terra fixa, respon molt a la tradició cultural greco-romana, que ha deixat les seves petjades damunt la nostra civilització, singularment en la part mediterrània, i això ha fet que amb freqüència nosaltres hàgim perdut de vista la part pràctica de la vida i estiguem una mica desmaterialitzats.

Però el sistema contrari, que han seguit molt els pobles anglo-saxons i, singularment, l'Amèrica del Nord, ha entrat molt a Europa. El professor italià Rotondi, em deia que ell comença el curs lliurant, ja a la lliçó primera, als seus alumnes, un expedient judicial en tràmit. Discuteix damunt l'expedient una sèrie de problemes que en els llibres resultarien desencarnats, i això sol, concret, li serveix per a elevar-se fins a l'abstracte, quan cal elevar-se.

Hom podrà discutir els sistemes, però és evident que un estudiant segueix amb molt més d'interés un expedient que no pas un llibre. L'expedient és la vida, i el llibre, l'estudi. Moltes vegades els pares, parlant de llurs fills, m'han dit que aquests estan entusiasmats de treballar, però no d'estudiar. I no hi ha cap dubte que produeix molt més la sensació de treballar el fet d'actuar damunt coses concretes i vives.

A la Universitat la part pràctica i vital sempre és reduïda. Cal explicar les lliçons del programa, i les lliçons impliquen teoria. Els nois s'acostumen tant a aquesta teoria, que per a ells la ciència es divideix en lliçons, de manera que, molt sovint, a una pregunta que feu a un alumne, aquest contesta de la següent manera:

—¿Vol fer el favor de dir-me a quina lliçó es troba això que em pregunta?

És inútil d'indicar-los que anant pel món no trobaran lliçons, perquè aquesta divisió és arbitrària; però ells han inclòs la ciència en departaments distints que porten per rètol una lliçó determinada, i els cal saber la situació topogràfica d'allò que els és demanat, dins el programa de l'assignatura.

L'única manera de lluitar contra això és fugir sempre del memorisme.

Per aquest motiu jo dic sovint que m'és igual que els alumnes tinguin el llibre quan jo els faig fer un tema escrit, perquè poso temes que no són a cap lliçó. Es trobaran en l'esperit de les lliçons, però no en el text, de manera que si han de trobar la contesta seguint i reseguint les pàgines dels apunts, serà molt difícil que arribin a bon port.

Dic tot això per arribar al que ara m'interessa, que és la manera com ensenyava el Dret En Borrell i Soler. Jo anava a la Universitat, però també als cursos de Dret civil a l'Ateneu Barcelonès. Erem pocs, perquè els de la Universitat s'acontentaven amb estudiar més o menys bé els apunts de l'assignatura, i haver de prendre's encara la molèstia d'assistir, a les set de la tarda, a l'Ateneu Barcelonès sortia, per a ells, de mida.

En Borrell i Soler explicava un Dret civil constantment matisat pel cas pràctic i viu. Apreníem molt Dret romà, perquè ell insistia molt damunt les coses estenent-se en explicacions que feien molt comprensible el text analitzat; però després, això, ho millorava molt a base de casos pràctics: per a cada institució en posava una gran quantitat. No feia solament que els estudiéssim, sinó també que els discutíssim, de manera que un dels alumnes era encarregat de la demanda, i un altre, de la contestació. Sovint atorgava a un dels assistents a la classe el caràcter de jutge, i llavors, escoltades totes dues parts, aquest dictava sentència, que era apel·lable davant el mateix senyor Borrell i Soler, el qual actuava de tribunal suprem.

Això encenia molt la passió nostra i ens obligava a mirar els textos vius, que és l'interessant. El cas pràctic ha de recolzar en el coneixement de la norma legal aplicable, i les normes legals no es poden estudiar a base de llibres, que contenen solament un resum. Les normes s'han d'analitzar damunt d'elles mateixes. Aquest estudi ens feia conèixer el text aplicable i, a la vegada, ens donava una gran facilitat per a estudiar la manera de recolzar-s'hi i dictar, a base d'això, sentència.

Les classes resultaven, per tant, no solament agradabilíssimes, sinó també d'un enorme interès pràctic, perquè els alumnes vèiem el que en realitat és el Dret civil.

A la Universitat molts catedràtics s'acontentaven recitant de memòria una determinada lliçó. A la classe d'En Borrell i Soler això era impossible. La lliçó sortia del desenrotllament del cas pràctic que teníem en presència. El coneixement de la norma i el dictat de sentència en el cas concret ens ensenyava molt més que no pas un llibre.

Els pocs alumnes que anàvem a les classes de Dret civil ens hi afeccionàvem extraordinàriament. Ens creïem ja advocats, i tractàvem la matèria

defensada com si realment tinguéssim relació amb un client de carn i os. A les set de la tarda l'Ateneu bullia de gent. Hi havia tertúlies, molt sovint atractives, per la qualitat dels assistents, gairebé artistes o desvagats, amb molts diners, cosa molt útil per a una tertúlia. D'altres se n'anaven a la Biblioteca, a llegir sota aquells llums de gran pàmpol verd que donaven un aspecte d'intimitat a la sala. Però era evident que els alumnes de Dret civil no es perdien per racons diferents del de la classe.

Com a professor, En Borrell i Soler semblava una mica tímid. A vegades, feia la impressió de no estar absolutament segur de si mateix, però això només passa als qui saben massa. Un home amb els coneixements justos produeix la impressió de dominar-los. És clar que se li acabarà la corda, però mentre la corda dura, tot surt admirablement. Mala cosa per a un professor que, de corda, en necessita tanta que mai no s'hauria d'acabar. Un professor necessita saber enormement més que no pugui dir i explicar, i això li ocorria a En Borrell i Soler.

Jo vaig anar una pila de cursos a l'Ateneu. Els apunts de l'assignatura, els vaig guardar curosament, fins que es va publicar el seu llibre de Dret català vigent a Catalunya. Això era molt més còmode, i llavors vaig tancar els apunts, i em costaria de dir on deuen ésser.

La manera d'ensenyar així el Dret coincideix amb el sistema anglès i l'americà i, a la vegada, amb la tendència de moltes universitats europees. En Borrell i Soler hauria pogut ésser un magnífic catedràtic de Dret civil. No sé si ho va intentar, o si li hauria agradat, però el fet de poder explicar a les aules universitàries li hauria donat, com a professor, una volada que corresponia a aquell home tan docte en matèria jurídica. Els estudiants no poden ésser enganyats. Ésser catedràtic és molt bo si el catedràtic val, però si no val, ésser catedràtic vol dir posar-se en el camí de desacreditar-se davant el món. En Borrell i Soler hauria estat un gran catedràtic. És una llàstima que un home que dominava tan bé el fons de la matèria i que seguia procediments pedagògics tan escaients i en contacte amb les necessitats del dia, hagués de limitar la seva funció docent a aquelles lliçons, en una saleta esquifida de l'Ateneu Barcelonès, a les hores de la tarda, a partir de les set, quan les coses tenen sempre un cert aire d'Acadèmia popular, deixant darrera seu un seguit d'admiradors com hem estat els pocs que vam seguir-lo i que desitgem constatar l'existència d'aquest deixant que el temps no podrà mai esborrar i que jo desitjo que resti, amb la seva modèstia i espai esquifit, dins els treballs enviats, per a la publicació llur, a la Comissió executiva de la Miscel·lània dedicada a la seva gloriosa memòria.